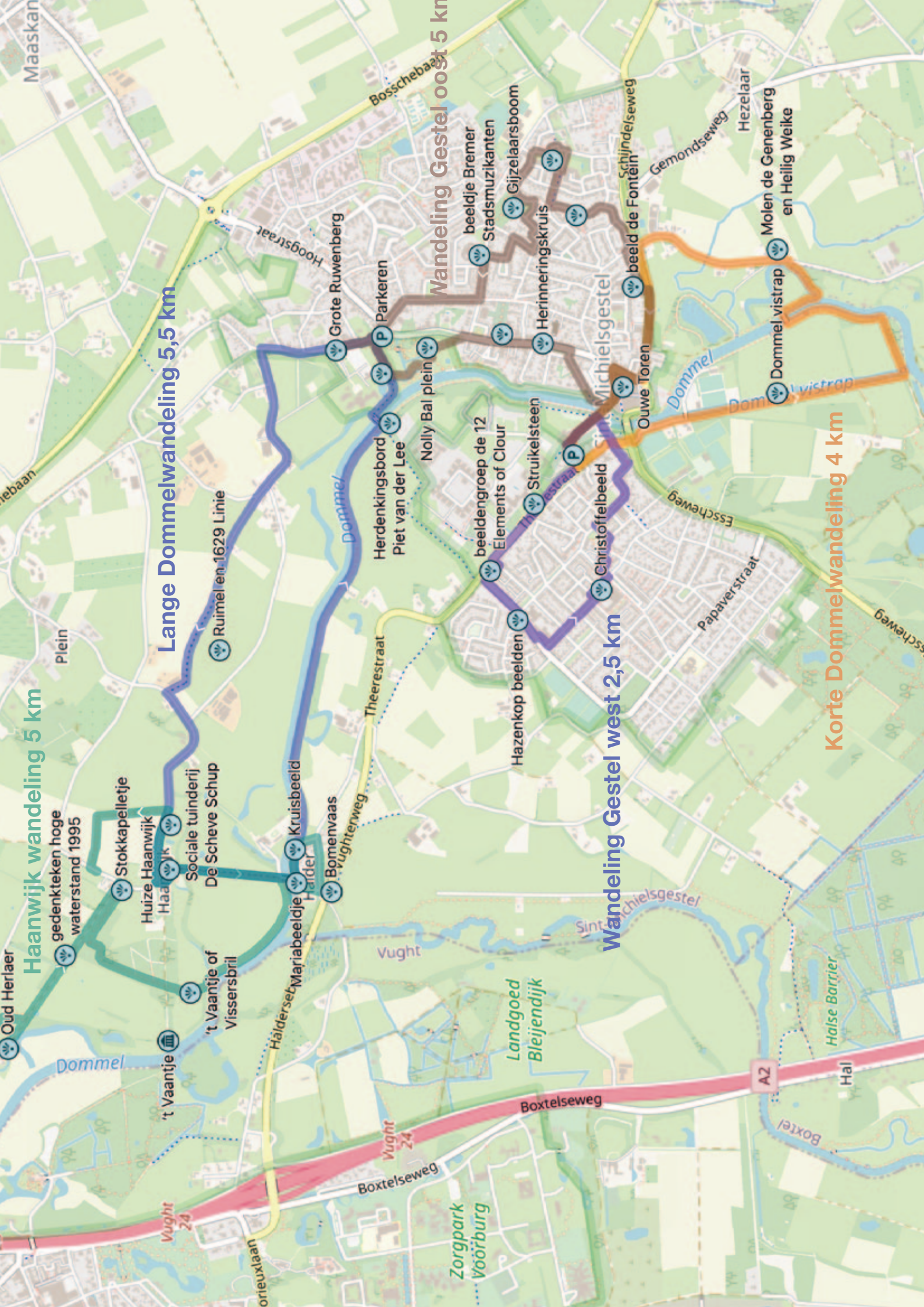

Even stappen... en weten wat je ziet

**Heemkundige rondwandelingen
door het Gestelse**

Haanwijk wandeling 5 km

Lange Dommelwandeling 5,5 km

Wandeling Gestel oost 5 km

Wandeling Gestel west 2,5 km

Korte Dommelwandeling 4 km

Even stappen...

en weten wat je ziet

Heemkundige rondwandelingen door het Gestelse

met medewerking van de gemeente Sint-Michielsgestel

Vijf wandelingen

 Gestel-west Theereheide
2,5 km over verharde wegen

 Gestel-Oost Centrum, Beekvliet
5 km over verharde wegen

 Haanwijk en Halder
5 km over onverharde paden

 Korte Dommel wandeling
4 km over onverharde paden

 Lange Dommel wandeling
5,5 km over onverharde paden

Heemkundevereniging De Heerlijkheid Herlaar en Wandelsportvereniging Groot Gestel hebben samen de handen ineen geslagen om te komen tot vijf verhalende wandelingen in en over het mooie Sint-Michielsgestel.

De wandelingen met beschrijvingen van de belevenispunten zijn via de sites van de verenigingen ook te downloaden als pdf- en gpx-bestanden.

De Heerlijkheid Herlaar wil bijdragen aan de belangstelling voor de geschiedenis en ontwikkeling van Sint-Michielsgestel.

Ze verdiepen zich in personen, families, landschappen, gebouwen en organisaties vanaf ongeveer 1000 voor Christus tot nu!

Die kennis wordt graag gedeeld.

Zie alle verdere informatie op <https://deheerlijkheidherlaar.nl>

Wandelsportvereniging Groot Gestel bestaat uit ongeveer 200 leden afkomstig uit de gemeente Sint-Michielsgestel en omgeving.

De vereniging organiseert diverse activiteiten op het gebied van wandelen. Wekelijks zijn er voor iedereen meerdere gelegenheden om te wandelen.

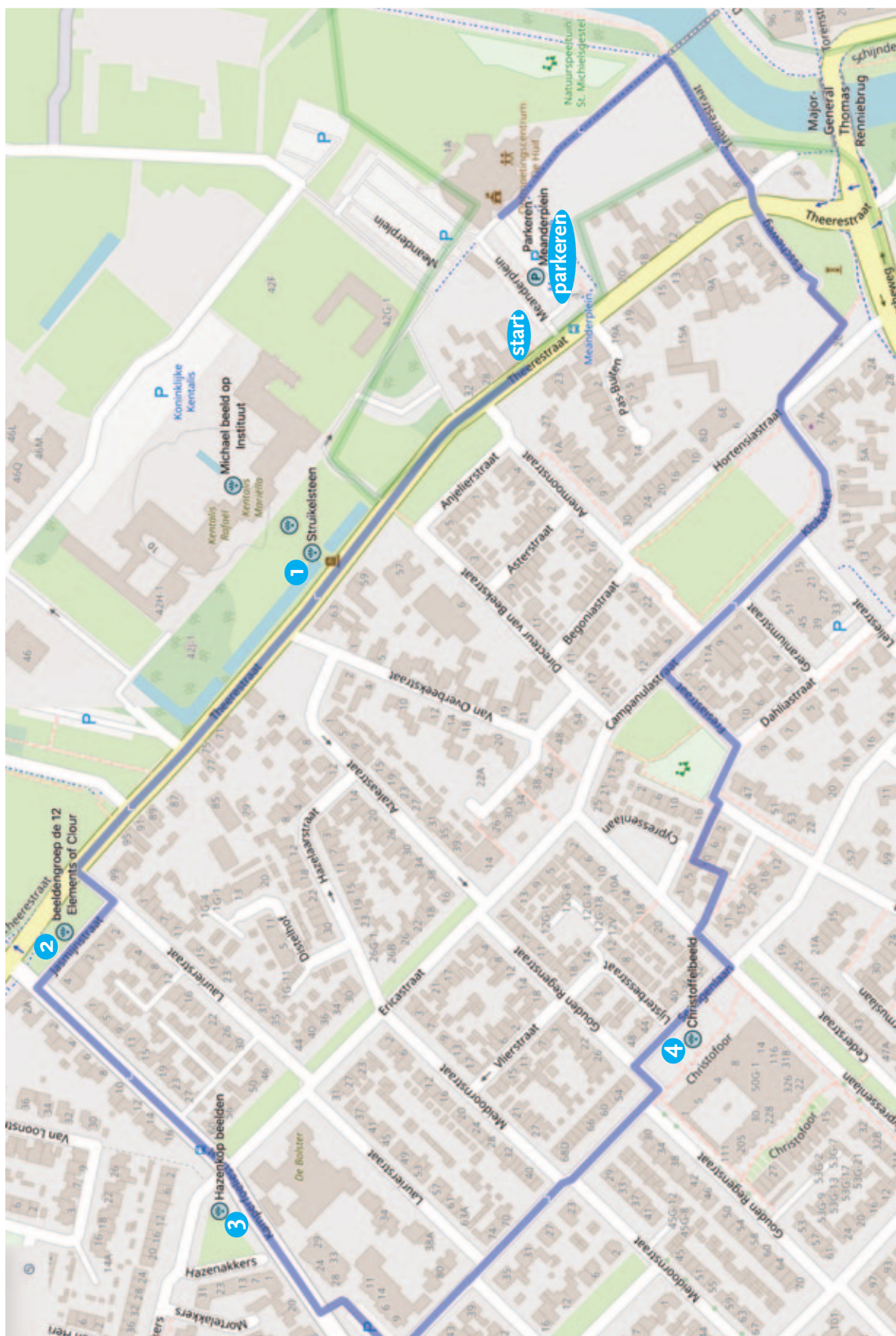
Zie alle verdere informatie op <https://wsv-gg.nl>

Gestel West-wandeling

Heemkundige wandeling van 2,5 km

- langs vele beelden en herinneringsmonumenten
- Over verharde wegen.
- Er is een grote parkeerplaats op Meanderplein 3.

- 1 - Voormalig **Doofstommeninstituut**, daarna Instituut voor Doven en Viataal; tegenwoordig Kentalis. Het is gebouwd tussen 1908 en 1910 naar ontwerp van de architect van Groenendaal.

Op het voorplein staat een stenen beeld van de stichter van het instituut Martinus van Beek. Het beeld is in 1915 vervaardigd door de Bossche beeldhouwer van Bokhoven. Op de topgevel zie je een verguld koperen beeld van de aartsengel Michaël. Dit beeld was een geschenk van een toenmalige oud-directeur Mgr. Terwindt.

Het doveninstituut heeft een grote cultuurhistorische waarde wegens de (voornamelijk door religieuzen geleide) zorg voor doven en slechthorenden in het zuiden van Nederland rond 1900.

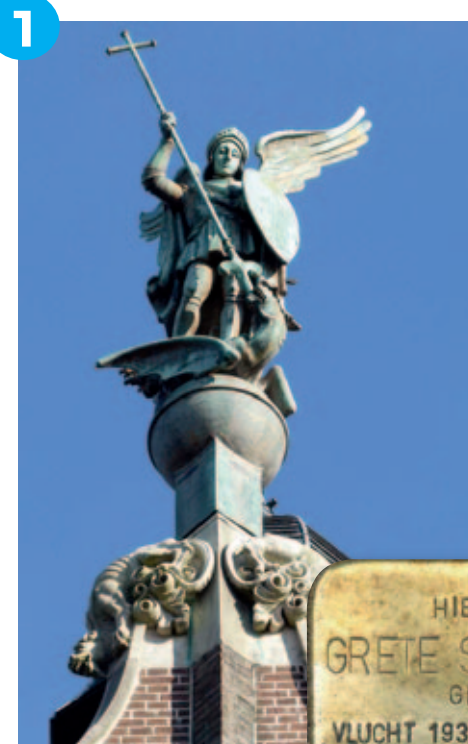
Het gebouw heeft een grote architectuurhistorische waarde en is gaaf bewaard gebleven. Het hoofdgebouw en een deel van het terrein zijn verkocht aan de ontwikkelingsmaatschappij BPD die van het monumentale pand appartementen gaat maken en op het terrein 400 tot 500 woningen gaat bouwen. Kentalis blijft actief op een kleiner deel van het terrein. Het hele terrein wordt leefgebied voor bewoners, cliënten, leerlingen en medewerkers van Kentalis. Vooral aan de achterkant van het hoofdgebouw zullen er veel werkzaamheden plaatsvinden.

Bij de hoofdingang vind je in het trottoir een Stolperstein (struikelsteentje) voor Grete Sara Spitzer.

- 2 - De twaalf **Elements of Colour**. De gekozen kleuren hebben een bijzondere betekenis. De maker Eelco Veenman beoogt er een ordening mee met de kleuren van de regenboog en kleurencirkel als belangrijk uitgangspunt. De blauwe ronde kubus verwijst naar de Dommel (=water). Groen voor al het groen in dorp of gemeente, rood voor bebouwing en zo verder tot de twaalf elementen.

- 3 - **Hazenkop**. Het beeld is in 2001 gemaakt door Eric Dolfij. Zelf zegt hij over zijn werk: "Ik maak beelden van mensen en dieren, maar niet helemaal naar de natuur. Ik duw en trek aan de vormen, speel met de aankleding, zet ze kappen en koppen op. Zo maak ik mijn eigen beeldtaal. Daarbij hecht ik veel belang aan een vrolijke uitstraling van de beelden, door vorm en kleur, door de inhoud. En voor het evenwicht is er soms enig malheur".

- 4 - **Christoffelbeeld** als aandenken aan de Christoffelkerk die op deze plaats van 1964 tot 2000 stond.

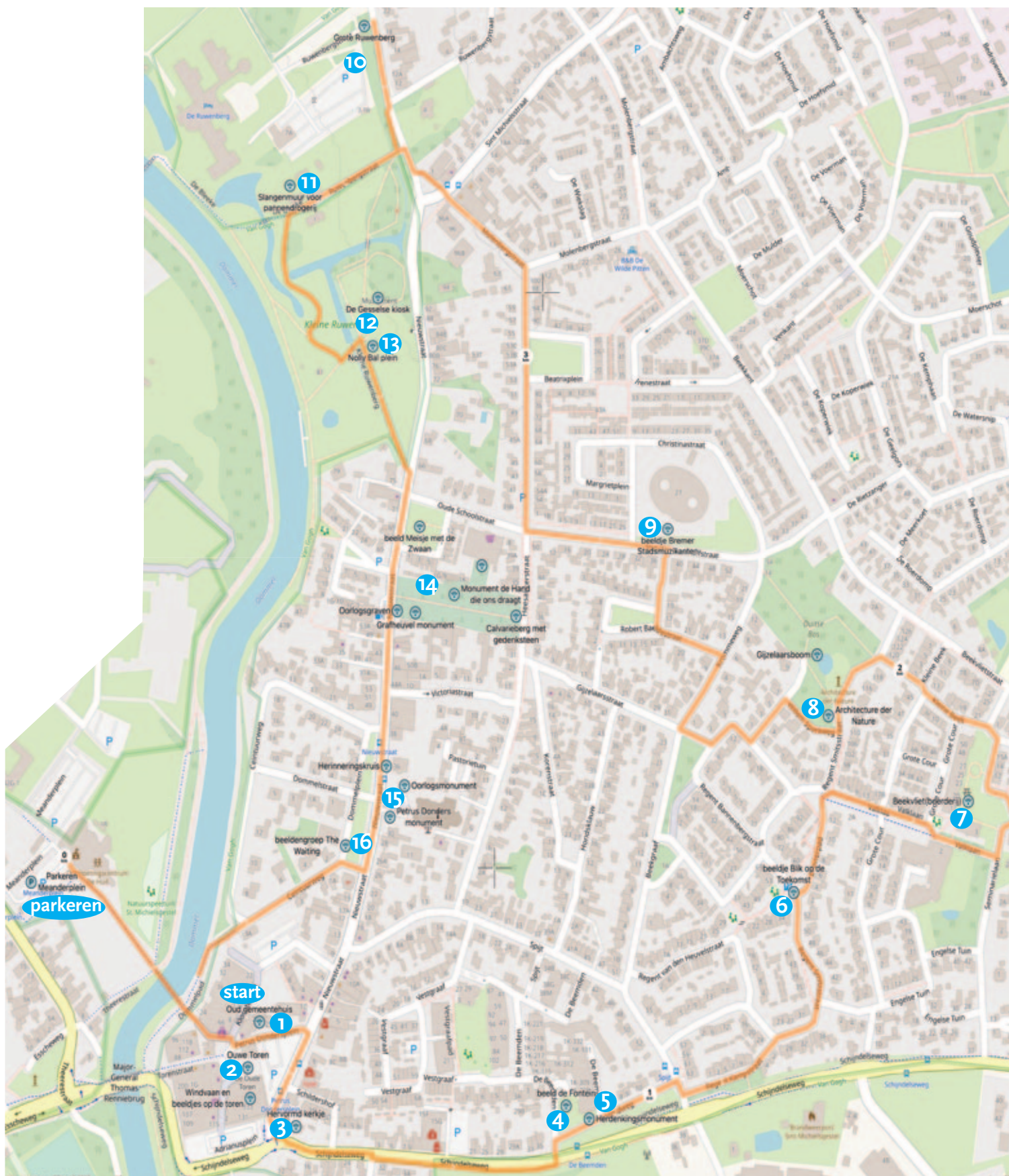

Gestel Oost-wandeling

Heemkundige wandeling van 5 km

langs vele beelden en herinneringsmonumenten

- Over onverharde paden met hoogteverschillen
- Vertrekken kan vanaf de parkeerplaats op Meanderplein 3

1 - Op het plaatje zie je **het Raadhuis van 1790** op een ansichtkaart met de lindeboom er op. Van het gemeentehuis uit 1790 is alleen de voorgevel nog authentiek. Bij de restauratie in 1983 is de volledige achterbouw afgebroken en vervangen.

1

- 2 - De huidige **oude toren** is een overblijfsel van een kerk uit het midden van de 15e eeuw en is beeldbepalend voor het dorp. Waarschijnlijk heeft in de 9e eeuw hier al een eerste houten kerk gestaan. De toren heeft de status van rijksmonument.

2

In de 15de eeuw werd de gotische bakstenen kerk gebouwd en gewijd aan Sint Michaël. Op 29 november 1836 werd de torenspits door een storm vernield. De torenspits viel op het schip van de kerk en veroorzaakte zoveel schade dat de kerk vervangen moest worden. De nieuwe kerk werd een waterstaatskerk en in 1839 ingezegend. Rondom de kerk kwam een kerkhof. Tot 1931 fungeerde de kerk als parochiekerk. Behoeftte aan een grotere kerk leidde tot de bouw van de nieuwe Heilige Michaëlkerk in de Nieuwstraat. Architect van deze nieuwe kerk was H.Valk.

In 1932 werd de waterstaatskerk gesloopt en bleef alleen de toren staan. Let op de windvaan bovenop de toren en zoek de twee afgebeelde beeldjes.

- 3 - Hervormd kerkje. Nadat de hervormden in 1808 de historische Sint-Michaëlkerk weer aan de katholieken moesten overdragen, werd een Lodewijkskerkje gebouwd waarvoor ook afbraakmateriaal van de katholieke schuurkerk uit de Stokhoek werd gebruikt. Bijzonder zijn de glas-in-loodramen, die normaliter niet vaak in protestantse kerken te vinden zijn. Ze zijn afkomstig van het kleinseminarie Beekvliet en werden door de gijzelaars (na hun gedwongen verblijf tijdens de Tweede Wereldoorlog) als blijk van dank geschonken.

3

- 4 - De fontein 'Vogel zorgeloos, zegt de weegbree; ik eet je niet, zingt de vogel'.

Het beeld stond oorspronkelijk op het Petrus Dondersplein tegenover gasterij De drie Zwaantjes. De fontein is voor die plaats gemaakt. Op het plein komen namelijk een aantal wegen samen en de kunstenaar symboliseerde deze wegen als vogels, die in de fontein willen drinken. De vogel in de schaal stelt dan de Gestelse bevolking voor, de aanvliegende vogels komen uit andere plaatsen en hopen ook wat water te kunnen drinken. Dat idee wordt versterkt met tekst van Harry Kapteijns, neerlandicus en de toenmalige docent van de beeldhouwer: 'Ik eet je niet, zei de weegbree',

4

die op de rand van de fontein is aangebracht. De weegbree als bierplant nodigt uit om ter plekke even een rustpauze te nemen. Kunstwerk van: Felix M.J.M. van der Linden uit 1966.

- **5 - Herdenkingsmonument** voor het C-squadron 1st. Northamptonshire Yeomanry en het 7th Black Watch (HRH). Beide squadrons waren onderdeel van de 51st Highland Division. Het monument bevat drie plaquettes.

- **6 - Beeldje 'Blik op de toekomst'**

Dit beeld werd, net zoals het Michaël beeldje bij Halder en nog drie andere beeldjes, geplaatst in 2011.

- **7 - Oud seminarie Beekvliet en boerderij Beekvliet** 'Gegijzeld, maar niet verslagen!' Dat was het motto van de 1276 gijzelaars in kleinseminarie Beekvliet. Tussen 1942 en 1944 waren zij een levend onderpand voor de Duitse bezetter, die het kleinseminarie gebruikte als gijzelaarskamp. De Duitsers dreigden dat bij verzetsdaden gijzelaars gefusilleerd zouden worden. Een dreigement, dat helaas ook tot uitvoer werd gebracht. Maar toch lieten de gijzelaars zich niet ontmoedigen door hun opsluiting. Sterker nog: het gijzelaarskamp werd een broeinest van cultuur, kunst, politiek en filosofie. Een bijzonder verhaal over 'Beekvliet'.

- **8 -** Achter het voormalige Seminarie Beekvliet ligt **het Duitse bos**. Het Duitse bos is in de Tweede Wereldoorlog onder dwang van de Duitse bezetter aangelegd door de gijzelaars die gevangen zaten in het Seminarie Beekvliet. Hier staat een beeld: *Architektur der Natur* van Peter van de Logt. Het beeld is opgebouwd volgens de gulden snede, maatverhouding 5:8. Er is ook **een herinnerings-boom** geplant op 12 februari 1944 door ir. van Meel, gijzelaar in het gijzelaarskamp Beekvliet.

- **9 -** Voor de ingang van **de school de Touwladder** zie je het beeldje *Bremer Stadsmuzikanten*: de ezel, de hond, de kat en de haan die samen op pad gaan om Bremen te bereiken. Kunstenaar Sassen.

- **10 - De Grote Ruwenberg** is een landgoed, waarvan de kern nog elementen van een kasteel bevat. Tegenwoordig een conferentieoord. Het was ooit een adellijke behuizing en daarna werd het een internaat met kostschool, geleid door de Fraters van Tilburg.

- **11 -** Je vervolgt de wandeling via de **Kleine Ruwenberg**. Hier zie je een oorspronkelijke **slangenmuur**, een

5

6

7

8

9

10

11

slingerend gebouwde muur met hier de bedoeling windvrije, zonnige plekjes te creëren om dakpannen te drogen. Slangenmuren werden elders meestal gebruikt om fruit (druiven e.a.) tegen te laten groeien.

- 12 - Je loopt langs het Molly Bal plein en met zicht op de **'Gesselse kiosk'**.

- 13 - **Beeld op het Johan Frisoplein** 'Meisje met de zwaan' van Nick van Leest.

- 14 - **Herinneringen op de begraafplaats**

Op 19 september 1944 stortte achter de Ruwenberg een Short Stirling IV bommenwerper neer. Alle negen bemanningsleden kwamen hierbij om. Vier geïdentificeerde slachtoffers werden begraven op de hervormde begraafplaats aan de Nieuwstraat. Daarnaast liggen twee Engelse bemanningsleden van een andere neergeschoten 'glider'.

'Monumentale' overgroeide grafheuvel. De ingang wordt gevormd door een rechthoekige natuurstenen rondboogdeur met daarin de inscriptie: *'begraafplaats F.J.J. Deblocc van Scheltinga anno 1870'*.

Het beeld 'De hand die ons draagt' van Niels Lous is een monument voor ongedoopte kinderen. Verder nog een monument voor de Javaanse contractarbeiders, die op de plantages in Suriname werkten. Niet alleen de zeventig Javaanse contractarbeiders, die in de jaren zeventig op hoge leeftijd naar Sint-Michielsgestel kwamen en hier hun laatste rustplaats vonden, maar ook voor lotgenoten die elders in Nederland leefden. Aan het einde van de middenpad nog een Calvarieberg met een (onleesbaar geworden) gedenksteen voor dorpsgenoten, die stierven voor het vaderland.

Bij de Heilige Michaëlkerk:

- 15 - **Herinneringskruis** voor de in 1935 in de Dommel verdronken verkenner uit Vught

Oorlogsdocument ontworpen door Willem Wolfs en gerealiseerd door Thijs van den Helm.

Het Petrus Donders-monument. Peerke Donders heeft hier als knecht en student in het seminarie van 1831 tot 1839 verbleven.

- 16 - **Beeldengroep The Waiting III**

De beelden zijn geplaatst op de voormalige loop van de Dommel en hebben een vaste plek gekregen na het Kunst en natuurprogramma *'Te mooi om waar te zijn'* in 2002, van Anneke de Witte

12

13

14

15

16

Haanwijk/Halder-wandeling

Heemkundige wandeling van 5 km

door natuurgebied Haanwijk

- Over onverharde paden met hoogteverschillen.
- Er is een parkeerplaats tegenover het Buitenlokaal van het Brabants Landschap (Haanwijk 4a).

- 1 - Buitenlokaal van Brabants Landschap

Iedere tweede zondag van de maand is het Buitenlokaal geopend voor publiek van 10.00 tot 16.00 uur. Binnen krijgt u informatie over het werk van **Brabants Landschap** en er start een rondleiding door het prachtige gebied onder leiding van een natuurgids van IVN of Natuurgroep Gestel om 13.00 uur.

- 2 - Stokkapel, gewijd aan Maria.

Je kunt over het Out Herlaer-pad 1 km op en neer wandelen naar de boerderij Out-Herlaer

- 3 - Boerderij Out-Herlaer

Deze boerderij is gebouwd op de fundamenteën van het kasteel Out-Herlaer: de zetel van de vroegere heerlijkheid Herlaer. Van het oude kasteel is al sprake in de elfde eeuw. In de 18e eeuw werd het kasteel gesloopt en met het materiaal werd later een boerderij gebouwd. In 2017 is de boerderij gekocht door Brabants Landschap, dat er een '*Brabants Buitenmuseum*' gaat vestigen. Het is de bedoeling dat het gebied rond Haanwijk en Out-Herlaer één gebied gaan vormen, waarvan **natuur, cultuurhistorie en kunst** de drie pijlers vormen.

Als je terug bent gelopen van Out-Herlaer vervolgt de wandeling bij het hek links over het dijkje

- 4 - Lopend naar de dijk zie je 't Vaantje of Vissersbril.

Bij het veerhuis kon men vroeger wachten op het pontje dat hier de Dommel overstak. Je kon er een drankje nemen om vervolgens naar de overkant gebracht te worden. Hier verdiende de veerman aan, want vaak woonde deze ook in het veerhuis zelf. Vanuit 's-Hertogenbosch gingen handelaren met kleine bootjes stroomopwaarts richting Gestel en Esch om allerlei goederen mee terug te nemen naar de stad. Om 't Vaantje te mogen passeren, moest er tol betaald worden: extra inkomsten voor de heren op stand, die hier in de omgeving woonden.

- 5 - **Het kasteel Nieuw-Herlaer** werd gebouwd einde van de 14e eeuw. In 1791 werd het toen vervallen kasteel afgebroken, behalve de 8 kantige toren. In 1799 werd het gekocht voor het Bosch diocees (voorloper van het nieuwe bisdom Den Bosch) en werd het groot seminarie hierin gehuisvest. Het seminarie vertrok in 1839 naar een nieuwgebouwd seminarie in Haaren bij Oisterwijk.

In 1840 werd het Doofstommen Instituut van Gemert naar Nieuw-Herlaer verplaatst, waar het tot 1909 zou blijven. Hierna werd Nieuw-Herlaer gebruikt als

klooster voor Franse zusters Benedictinessen van 1911 tot 1919. Daarna bewoonde Weense zusters samen met de Paters van de Sociëteit van Afrikaanse missiën tot omstreeks 1955 Nieuw-Herlaar. Van 1956 tot 1970 vestigde de Godshuizen zich er voor de verpleging van 'zwakzinnige' kinderen. Hierna werd het gebouw een 'Kinderkasteel' tot 2006. Het kasteel kwam daarna in private handen.

- 6 - Het kruisbeeld van Halder werd in 1963 door Halderse bewoners aan de te bouwen Christfoorkerk geschonken. Na afbraak van de kerk werd dit kruisbeeld op 13 mei 2000 opnieuw in Halder geplaatst.

- 7 - Dit Michaëlbeeld is een zo goed mogelijk gemaakte replica van een betonnen beeld dat achter het nabijgelegen kasteel Nieuw-Herlaar stond en dat in stukken uiteen viel toen het werd verplaatst. Het beeld is vervaardigd door Thecla Padberg. Aan de overkant van de weg zie je 'de Bomenvaas', een ontwerp van Nout Visser

- 8 - Zes Halderse kinderen waren iedere dag samen op pad, maar in het dorp was weinig te beleven. Broeder Celestinus Vencken, docent op het Instituut voor Doven, nodigde de kinderen uit voor een rondleiding in zijn eigen opgericht domein. Het leek de broeder aardig om de 9-jarigen uit te leggen wat er aan Romeinse opgravingen in Halder hebben plaatsgevonden. Hij deed hen een soort houten pilaster cadeau, dat gemaakt was door de dove jongens van het instituut.

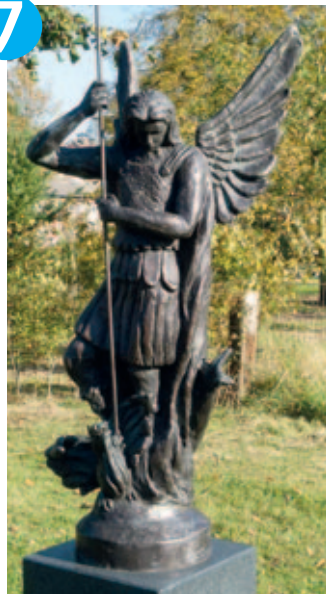
De vier meisjes en twee jongens moesten de pater beloven dat de pilaster ergens in Halder kwam te staan. Nu nog een beeld voor op het pilaster. Met een zelf gemaakte collectebusje van een mayonaise-emmertje haalden ze in de buurt zo'n dertig gulden op. Voor het bij elkaar gesprokkelde geld werd een Mariabeeldje bij De Kleine Winst in Den Bosch gekocht, samen met een klein vaasje en twee kandelaren. De gemeente hielp de kinderen om het beeldje op het pilaster te schroeven.

- 9 - Huize Haanwijk. Het landhuis werd in 1649 gebouwd op een hoge plaats in een verder moerassige omgeving door Jacob Sweerts (of Zuerius) de Landas. Hij behoorde tot een Meijerijse familie van wol- en lakenhandelaren, die het tot de adelstand had geschopt. De muurankers in het gebouw geven nog het bouwjaar aan en ook de knotlinden voor het huis zouden uit die tijd stammen.

6

7

8

9

In 1984 werd het landgoed verkocht aan Brabants landschap. In 2018 werd het hoofdhuis gerestaureerd en in 2023 volgden de bijgebouwen.

Wapenschildsteen bij boerderij Haanwijk

Op de poort naar de binnenplaats van 't Haantje is op een wapenstein het familiewapen van de familie Sweerts de Landas aangebracht met als datum 1681.

- 10 - In het gebouw huist het *Museum Romeins Halder*.

Het gebied van Halder ligt middenin het stroomgebied van de Dommel dat in de Romeinse tijd grote veranderingen onderging. Invloeden vanuit het Romeinse rijk drongen door in het oude Brabantse land. Een belangrijke nederzetting was hier gesitueerd. Er werd **aardewerk** geproduceerd met behulp van een **draaischijf** en een **heteluchtoven**, technieken die voor de komst van de Romeinen onbekend waren in deze streek. Ook zijn er hier munten, sieraden, glaswerk en aardewerk gevonden. Al deze vondsten zijn samengebracht in Museum Romeins Halder.

- 11 - Een *vrijstaand bakhuis* in het centrum van het gehucht werd vaak door meerdere families gebruikt. Hierdoor hoefde het bakhuis niet steeds opnieuw opgestookt te worden en bleef de oven warm. Zo waren er minder takkenbossen – mutserds of mutsaards – nodig. Waarschijnlijk stamt het bakhuis uit dezelfde periode als de boerderij.

Je kunt de wandeling afmaken over de mooie dijk, langs en/of door 'het Labyrint' en langs de 'Scheve Schup'

10

11

korte Dommel-wandeling

Heemkundige wandeling van 4 km

(met tegengestelde overlap met wandeling Gestel oost)

- Over onverharde paden met hoogteverschillen
- Vertrekken kan vanaf de parkeerplaats op Meanderplein 3

- 1 - Dammen, stuwen, sluizen en gemalen zijn nodig om ons tegen overstromingen te beschermen. Tegelijk maken ze het moeilijk voor vissen. Een oplossing voor dit probleem is een **vispassage**, aangelegd in 2006. De **vistrap** hier omzeilt de stuw (die in 2026 werd omgebouwd tot waterkrachtcentrale). Hierdoor kunnen vissen als de rivierprik, het biermpje en de kopvoorn stroomopwaarts trekken naar hun paaigebieden. De 980 meter lange vispassage overbrugt een hoogteverschil van 1,90 meter met vijftien drempels van natuursteen.

- 2 - Op de plek waar deze stuw in de Dommel ligt, is in 2016 deze indrukwekkende schroef geplaatst. Het stromende water zet de schroef in beweging. De energie die zo wordt opgewekt voorziet 170 huizen uit Sint-Michielsgestel van groene stroom. De **waterkrachtcentrale** is een initiatief van twee bewoners uit het dorp, die een coöperatie oprichtten om het benodigde geld voor de centrale bij elkaar te krijgen.

- 3 - Rijksmonument **Molen De Genenberg** is een ronde stenen beltkorenmolen uit 1841. Veel mensen in Gemonde en in Gestel kennen de plek **het Heilige Weike**, gelegen aan de Dommel bij de Genenberg. De verklaring van de naam komt uit de prehistorisch urnenvondsten in het midden van de negentiende eeuw. De vondsten van de Eburonen (een Keltisch volk) zijn waarschijnlijk uit 1000 tot 800 voor Christus.

- 4 - **Herdenkingsmonument** voor het C-squadron 1st. Northamptonshire Yeomanry en het 7th Black Watch (HRH). Beide squadrons waren onderdeel van de 51st Highland Division. Het monument bevat drie plaquettes

- 5 - **De fontein** 'Vogel zorgeloos, zegt de weegbree; ik eet je niet, zingt de vogel'.

Het beeld stond oorspronkelijk op het Petrus Dondersplein tegenover gasterij De Drie Zwaantjes.

De fontein is voor die plaats gemaakt. Op het plein komen namelijk een aantal wegen samen en de kunstenaar symboliseerde deze wegen als vogels, die in de fontein willen drinken.

De vogel in de schaal stelt dan de Gestelse bevolking voor, de aanvliegende vogels komen uit andere plaatsen en hopen ook wat water te kunnen drinken. Dat idee wordt versterkt met tekst van Harry Kapteijns, neerlandicus en de toenmalige docent van de beeldhouwer: 'Ik eet je niet, zei de weegbree', die op de

rand van de fontein is aangebracht. De weegbree als biermplant nodigt uit om ter plekke even een rustpauze te nemen. Kunstwerk van: Felix M.J.M. van der Linden uit 1966.

- **6 - Hervormd kerkje.** Nadat de hervormden in 1808 de historische Sint-Michaëlkerk weer aan de katholieken moesten overdragen, werd een Lodewijkskerkje gebouwd waarvoor ook afbraakmateriaal van de katholieke schuurkerk uit de Stokhoek werd gebruikt. Bijzonder zijn de glas-in-loodramen, die normaliter niet vaak in protestantse kerken te vinden zijn. Ze zijn afkomstig van het kleinseminarie Beekvliet en werden door de gijzelaars (na hun gedwongen verblijf tijdens de Tweede Wereldoorlog) als blijk van dank geschonken.

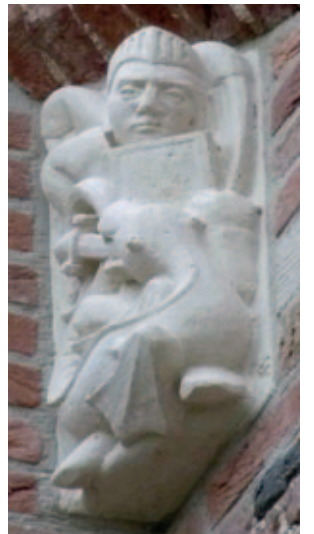
- **7 -** De huidige **oude toren** is een overblijfsel van een kerk uit het midden van de 15e eeuw en is beeldbepalend voor het dorp. Waarschijnlijk heeft in de 9e eeuw hier al een eerste houten kerk gestaan. De toren heeft de status van rijksmonument. In de 15de eeuw werd de gotische bakstenen kerk gebouwd en gewijd aan Sint Michaël. Op 29 november 1836 werd de torenspits door een storm vernield. De torenspits viel op het schip van de kerk en veroorzaakte zoveel schade dat de kerk vervangen moest worden. De nieuwe kerk werd een waterstaatskerk en in 1839 ingezegend. Rondom de kerk kwam een kerkhof. Tot 1931 fungeerde de kerk als parochiekerk. Behoeftte aan een grotere kerk leidde tot de bouw van de nieuwe Heilige Michaëlkerk in de Nieuwstraat. Architect van deze nieuwe kerk was H. Valk. In 1932 werd de waterstaatskerk gesloopt en bleef alleen de toren staan. Let op de windvaan bovenop de toren en zoek de twee afgebeelde beeldjes.

- **8 -** Op het plaatje zie je **het Raadhuis** van 1790 op een ansichtkaart met de lindeboom er op. Van het gemeentehuis uit 1790 is alleen de voorgevel nog authentiek. Bij de restauratie in 1983 is de volledige achterbouw afgebroken en vervangen.

6

7

8

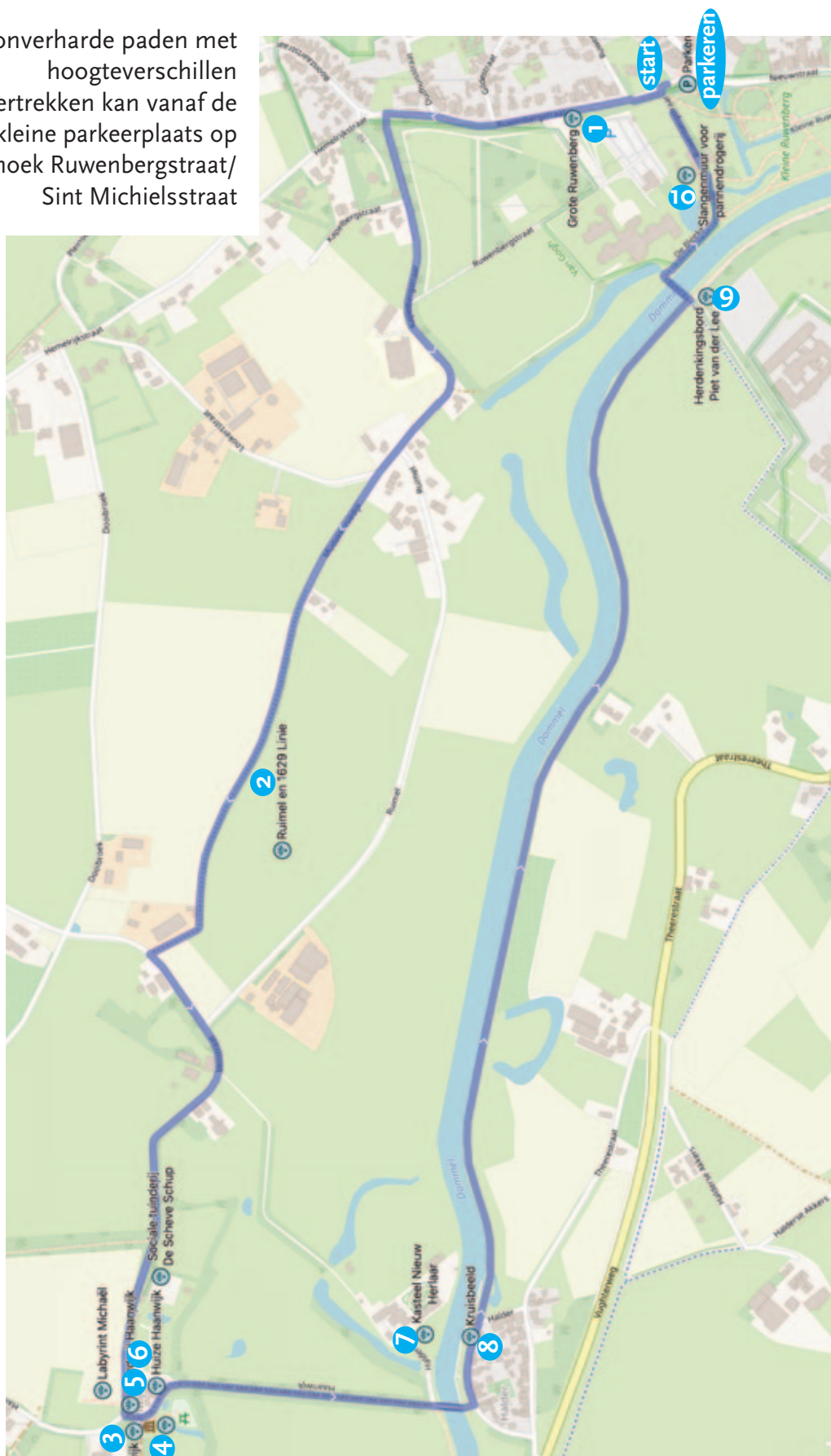
lange Dommel-wandeling

Heemkundige wandeling van 5,5 km

Deze wandeling heeft een (tegenovergestelde) overlap met de Haanwijk-Halder wandeling.

- Over onverharde paden met hoogteverschillen
- Vertrekken kan vanaf de kleine parkeerplaats op de hoek Ruwenbergstraat/ Sint Michielsstraat

- **1 - De Grote Ruwenberg** is een landgoed, waarvan de kern nog elementen van een kasteel bevat. Tegenwoordig een conferentieoord. Het was ooit een adellijke behuizing en daarna werd het een kostschool die geleid werd door de Fraters van Tilburg.

1

- **2 -** Als je wandelt over **de Mudakkersedijk** dan loop je in een historisch gebied. De Romeinen leefden hier en noemden het gebied **Rumelacha**. Destijds werd Halder **Tadia** genoemd en Gemonde **Gaimunda**. De wijk Theereheide is naar **Tadia** vernoemd. In of rond 1679 werd hier de altaarsteen van Ruimel gevonden. Deze steen werd mogelijk rond 40 na Christus door Flavus, een bestuurder uit de Romeinse tijd van Bataafse afkomst, geofferd aan Hercules Magusanus, de Bataafse oppergod. Een replica staat in museum Romeins Halder. Het origineel staat in het museum van Oudheden in Leiden. Aan het einde van de dijk over de Venstraat loop je parallel aan de 1629 Linie: de dijken-vestingwerken, die onder Frederik Hendrik werden aangelegd om 's-Hertogenbosch te veroveren.

2

3

- **3 -** Een **vrijstaand bakhuis** in het centrum van het gehucht werd vaak door meerdere families gebruikt. Hierdoor hoefde het bakhuis niet steeds opnieuw opgestookt te worden en bleef de oven warm. Zo waren er minder takkenbossen – mutserds of mutsaards – nodig. Waarschijnlijk stamt het bakhuis uit dezelfde periode als de boerderij.

4

- **4 -** In het gebouw huist het **Museum Romeins Halder**. Het gebied van Halder ligt middenin het stroomgebied van de Dommel dat in de Romeinse tijd grote veranderingen onderging. Invloeden vanuit het Romeinse rijk drongen door in het oude Brabantse land. Een belangrijke nederzetting was hier gesitueerd. Er werd aardewerk geproduceerd met behulp van een draaischijf en een heteluchtoven, technieken die voor de komst van de Romeinen onbekend waren in deze streek. Ook zijn er hier munten, sieraden, glaswerk en aardewerk gevonden. Al deze vondsten zijn samengebracht in Museum Romeins Halder.

5

- **5 - Wapenschildsteen** bij boerderij Haanwijk
Op de poort naar de binnenplaats van 't Haantje is op een wapenstein het familiewapen van de familie Sweerts de Landas aangebracht met als datum 1681.

- 6 - Huize Haanwijk. Het landhuis werd in 1649 gebouwd op een hoge plaats in een verder moerassige omgeving door Jacob Sweerts (of Zuerius) de Landas. Hij behoorde tot een Meijerijse familie van wol- en lakenhandelaren, die het tot de adelstand had geschopt. De muurankers in het gebouw geven nog het bouwjaar aan en ook de knotlindes voor het huis zouden uit die tijd stammen.

In 1984 werd het landgoed verkocht aan Brabants landschap. In 2018 werd het hoofdhuis gerestaureerd en in 2023 volgden de bijgebouwen.

6

- 7 - Het kasteel Nieuw-Herlaar werd gebouwd einde van de 14e eeuw. In 1791 werd het toen vervallen kasteel afgebroken, behalve de 8 kantige toren.

In 1799 werd het gekocht voor het Bosch diocees (voorloper van het nieuwe bisdom Den Bosch) en werd het groot seminarie hierin gehuisvest. Het seminarie vertrok in 1839 naar een nieuwgebouwd seminarie in Haaren bij Oisterwijk.

In 1840 werd het Doofstommen Instituut van Gemert naar Nieuw-Herlaar verplaatst, waar het tot 1909 zou blijven. Hierna werd Nieuw-Herlaar gebruikt als klooster voor Franse zusters Benedictinessen van 1911 tot 1919. Daarna bewoonden Weense zusters samen met de Paters van de Sociëteit van Afrikaanse missiën tot omstreeks 1955 Nieuw-Herlaar. Van 1956 tot 1970 vestigde de Godshuizen zich er voor de verpleging van 'zwakzinnige' kinderen. Hierna werd het gebouw een 'Kinderkasteel' tot 2006. Het kasteel kwam daarna in private handen.

7

8

- 8 - Het kruisbeeld van Halder werd in 1963 door Halderse bewoners aan de te bouwen Christfoorkerk geschonken. Na afbraak van de kerk werd dit kruisbeeld op 13 mei 2000 opnieuw in Halder geplaatst.

- 9 - Je loopt langs de Dommel verder (naar de Ruwenberg) Herdenkingsplaquette voor verzetsstrijder Piet van der Lee en herdenkingsplaquette '80 jaar bevrijd'.

- 10 - Hier zie je een oorspronkelijke slangenmuur, een slingerend gebouwde muur met de bedoeling windvrije, zonnige plekjes te creëren. Slangenmuren werden elders meestal gebruikt om fruit (druiven e.a.) tegen te laten groeien; hier werd de muur ook wel gebruikt om dakpannen te drogen.

9

10

Haanwijk wandeling 5 km

gedenkteken hoge
waterstand 1995

Stokkapelletje

Huize Haanwijk

Haanwijk

So

't Vaantje of
Vissersbril

Halderset
Mariab

Plein

Lan

eling

Herdenkingsbord
t van der Lee

Nolly Bal ple

beeldengroep de 12
Elements of Clour

Hazenkop beelden

Struikelsteen

Wandeling Gestel west 2,5 km

Christoffelbeeld

Ouwe T

Papaverstraat

Esscheweg

Korte Dommelwandeling 4 km

Halse Barrier

escheweg

Dom
lviströpp